

تشویق و تنبیه

امیرالمومنین حضرت علی علیه السلام

خداوند سبحان ثواب را بر اطاعتش و کیفر را بر معصیتش قرار داده است تا بندگانش را از عذاب خود بازدارد. و آن‌ها را به سوی بهشتش سوق دهد.

حکمت ۳۶۸ نهج البلاغه

مقدمه

طبیعت انسان به گونه‌ای است که وقتی در انجام امور مورد تشویق قرار گیرد در صدد برمی‌آید تا آن امور را بهتر انجام دهد. بدون تردید تشویق و ترغیب از مهم‌ترین ارکان روانشناسی تربیتی و عاملی موثر در تحریک و انگیزش برای پیشرفت و عملکرد موثر فرد در فرآیند یادگیری و تقویت رفتارهای مطلوب است. همه انسان‌ها حتی بزرگسالان تا آخر عمر نیاز به تشویق دارند. تشویق موجب رغبت و دلگرمی و نشاط و تحرک می‌شود و انسان را به جدیت در کار وادار می‌دارد. اصل تشویق و تنبیه به عنوان امری مسلم در تربیت اسلامی شناخته و پذیرفته شده است. انذار و تبشیر پیامبران، آیه‌های مربوط به پاداش و کیفر، وعده وعیدهای شوق انگیز و خوفناک، همه جلوه‌هایی از تشویق و تنبیه در اسلام هستند. در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در بند ۵ گزاره‌های ارزشی نظام تعلیم و تربیت، تکوین و تعالی پیوسته هویت دانش‌آموزان در ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی مورد توجه قرار گرفته که از مهم‌ترین راه‌های وصول آن تشویق است. به عنوان نمونه در فصل هفتم راهکار ۱-۹ سند تحول «ایجاد سازو کارهای تشویقی و انگیزشی» برای بسط فرهنگ نیکوکاری و تعاون در بین دانش‌آموزان، مورد توجه قرار گرفته است.

اهداف

اهمیت دادن به موضوع تشویق و تنبیه و داشتن برنامه مدون برای این امر در هر یک از مقاطع تحصیلی متناسب با سن و ویژگی‌های دانش‌آموزان آن مقطع موجب دستیابی به موارد ذیل است:

- ۱- تأیید رفتار صحیح دانش‌آموزان و ایجاد رضایت خاطر آنان و تقویت اعتماد به نفس آنان و در نتیجه تعالی هویت انسانی آنان
- ۲- کشف استعدادها و پنهان دانش‌آموزان و به فعلیت رساندن قوای درونی آن‌ها
- ۳- افزایش جدیت دانش‌آموزان در کارها و پیدا کردن انگیزه برای تحمل دشواری‌ها در راه رسیدن به مقصد
- ۴- احیای شخصیت انسانی دانش‌آموزان و افزایش دلگرمی آنان در تحصیل و زندگی
- ۵- ایجاد احساس ارزشمند بودن در دانش‌آموزان
- ۶- اصلاح رفتار ناشایست بعضی از دانش‌آموزان
- ۷- جلوگیری از گسترش رفتار و اخلاق نادرست در بین دانش‌آموزان
- ۸- تحکیم مبانی اعتقاد به معاد، توبه، بخشش و غفران الهی

مسئول اجرا: معاون آموزشی	زمان برنامه‌ریزی: تابستان
زمان اجرا: در طول سال تحصیلی	زمان ارزشیابی: پایان نوبت اول و دوم

اصولی که در تشویق و تنبیه باید مورد توجه قرار گیرد:

- ۱- اصل بر تشویق است به گونه‌ای که تشویق نشدن موجب تنبیه گردد.
- ۲- علت تشویق بایستی مشخص باشد و به روشنی بیان گردد.
- ۳- تشویق باید با تقویت درونی کودک همسو باشد.
- ۴- تشویق باید با کار و فعالیت دانش‌آموز تناسب داشته باشد.
- ۵- چنانچه تشویق با اهدای جایزه همراه است نباید زیاد گران قیمت باشد.
- ۶- از تنبیه بدنی تحت هر شرایطی پرهیز گردد.
- ۷- از هرگونه اهانت و ناسزاگویی و فریادهای خوف‌آور پرهیز شود.
- ۸- معلم‌های قرآن، دینی و پرورشی و نماز شایسته نیست که دانش‌آموزان را تنبیه نمایند.

۹- تنبیهی که منجر به محرومیت دائمی از مدرسه باشد با تصویب اکثریت اعضای شورای مدرسه صورت می‌گیرد.

۱۰- هرگونه تنبیه برای بهبود وضع و بازداشتن شخص خاطی از کار خطا باشد لذا از اعمال هرگونه تنبیه در اثر عصبانیت و تخلیه غضب پرهیز باید کرد.

صورت‌های تشویق:

تشویق به سن و درک دانش آموزان و نوع فعالیت پسندیده او بستگی دارد و به صورت‌های مختلفی اعمال می‌گردد. گاه یک عبارت محبت‌آمیز، یک نگاه توأم با لبخند و نشاط، وعده تعریف یک قصه و ... می‌تواند دانش‌آموزی را به شوق آورد.

علاوه بر موارد گفته شده، موارد زیر می‌توانند موجب تشویق گردند:

- ۱- اهدای کارت تشویق یا امتیاز و ... با توجه به دوره تحصیلی دانش‌آموزان
- ۲- بیتوته در مدرسه
- ۳- اردوهای یک روزه زیارتی، علمی، تفریحی
- ۴- اردوهای چند روزه زیارتی، علمی، تفریحی
- ۵- اهدای تقدیرنامه
- ۶- دادن مسئولیت
- ۷- اهدای جوایز مادی و بُن کتاب
- ۸- معرفی در نشریه داخلی مدرسه
- ۹- معرفی در سایت مدرسه
- ۱۰- معرفی به نهادهای خارج از مدرسه

مواردی که در تشویق و تنبیه، مدرسه باید در نظر بگیرد:

- ۱- توجیه همکاران، اولیا و دانش‌آموزان
- ۲- اختصاص بودجه لازم برای تهیه جوایز
- ۳- تهیه قفسه جوایز و چیدن جوایز در آن
- ۴- تهیه ابزار مختلف تشویق مانند کارت‌های گوناگون
- ۵- تشکیل پوشه کار برای ثبت موارد تشویق و تنبیه و گزارش آن در ملاقات با اولیا

موقعیت‌های تشویق:

- ۱- به طور خصوصی در موردهای کوچک
- ۲- در حضور دانش‌آموزان کلاس خودش
- ۳- در حضور دانش‌آموزان مدرسه به هنگام صبحگاه یا نماز
- ۴- در حضور سایر معلمان
- ۵- در جلسات اولیای دانش‌آموزان مدرسه
- ۶- در مسجد محل دانش‌آموز

مراحل تنبیه:

- ۱- صحبت خصوصی با دانش‌آموز دور از حضور دیگران
- ۲- محرومیت کوتاه مدت از کلاس (فرستادن دانش‌آموز به بیرون از کلاس برای رسیدگی به کار او)
- ۳- محرومیت از یک برنامه شوق‌انگیز مثل اردو یا ورزش
- ۴- گفتگو و مشورت با ولی دانش‌آموز در مورد اخذ بهترین تصمیم در مورد تنبیه او
- ۵- معرفی به مشاوره امین
- ۶- درج در پرونده دانش‌آموز
- ۷- محرومیت کوتاه مدت از مدرسه
- ۸- محرومیت دائم از مدرسه

نکاتی که در تنبیه باید رعایت گردد:

- ۱- تنبیه متناسب با رفتار دانش‌آموز باشد.
- ۲- علت تنبیه کاملاً روشن بیان شود.
- ۳- تنبیه توسط کسی انجام شود که بر مسائل جانبی و پیرامونی دانش‌آموز اشراف و اطلاع داشته باشد.
- ۴- در تنبیه دانش‌آموز، مراحل تنبیه طی شده باشد و دفعتهاً نباشد.
- ۵- تنبیه در حضور دیگران نباشد.
- ۶- در تنبیه فقط رفتار فرد سرزنش شود نه شخصیت دانش‌آموز.

تشویق و تنبیه / ۱۳۵

یادآوری: تهیه پوشه انضباطی و ثبت محاسن و کارهای پسندیده دانش‌آموزان و نیز ثبت تخلفات احتمالی آنان و متعاقب آن تهیه کارنامه انضباطی و ارائه آن به اولیای دانش‌آموزان به عنوان یکی از کارهای موثر تشویقی و انگیزشی در کنترل رفتار شاگردان محسوب شده و نمونه‌ای از فعالیت‌های مفید مدارس است که با اصول تشویق و تنبیه مورد اشاره در این شیوه‌نامه کاملاً سازگار است و انجام آن مورد توصیه و تاکید می‌باشد.

ذی‌ربطان این شیوه‌نامه که باید در جریان اجرای آن قرار گیرند، عبارتند از: مدیر، معاونین، معلمان و مربیان و سایر همکاران

بررسی موارد شیوه‌نامه شماره ۱۶ / تشویق و تنبیه

ردیف	شرح	بلی	خیر	امتیاز
۱	آیا تأکید مدرسه بیشتر بر تشویق دانش‌آموزان است تا تنبیه آنان؟			
۲	آیا علت تشویق یا تنبیه مشخص بوده و به روشنی برای دانش‌آموز بیان می‌گردد؟			
۳	آیا تشویق دانش‌آموز با تقویت درونی کودک یا نوجوان همسو و هماهنگ می‌باشد؟			
۴	آیا تشویق با کار و فعالیت دانش‌آموز تناسب داشته و عادلانه می‌باشد؟			
۵	آیا بیشتر اوقات تشویق دانش‌آموز با اهدای جایزه همراه است؟			
۶	آیا در مدرسه از تنبیه بدنی به هر دلیل و تحت هر شرایطی پرهیز می‌گردد؟			
۷	آیا در تنبیه دانش‌آموز از هر گونه تحقیر، اهانت، ناسزاگویی و ... پرهیز می‌گردد؟			
۸	آیا مدرسه، موارد مورد اشاره در شیوه‌نامه در زمینه تشویق و تنبیه را در نظر می‌گیرد؟			
۹	آیا تنبیهی که منجر به محرومیت موقت از مدرسه باشد با تصویب اکثریت اعضای شورای مدرسه صورت می‌گیرد؟			
۱۰	آیا تنبیهی که منجر به محرومیت از کلاس درس باشد با اطلاع نظامت مدرسه صورت می‌گیرد؟			
۱۱	آیا از صورت‌های تشویقی مندرج در شیوه‌نامه مؤسسه استفاده می‌شود؟			
۱۲	آیا دانش‌آموزان در موقعیت‌های شرح داده شده در شیوه‌نامه مؤسسه مورد تشویق قرار می‌گیرند؟			
۱۳	آیا در تنبیه دانش‌آموزان، به مراحل تنبیهی مندرج در شیوه‌نامه مؤسسه توجه می‌شود؟			

*در هر ردیف با توجه به کیفیت اجرا امتیاز ۱ (کمترین) تا ۵ (بیشترین) در نظر گرفته می‌شود.

ردیف	شرح	بلی	خبر	امتیاز
۱۴	آیا تنبیه دانش‌آموزان متناسب با رفتار آنان و عادلانه است؟			
۱۵	آیا علت تنبیه برای دانش‌آموز کاملاً روشن بیان می‌شود؟			
۱۶	آیا هنگام تنبیه به مسایل جانبی و پیرامونی دانش‌آموز توجه می‌شود؟			
۱۷	آیا والدین از وضعیت رفتار و اخلاق فرزندشان در مدرسه به موقع مطلع می‌شوند تا آنان هم اقدامات اصلاحی را انجام دهند؟			
۱۸	آیا برای تنبیه دانش‌آموزان گاهی اوقات از محرومیت از اردو و یا ورزشگاه و سایر محرومیت‌ها استفاده می‌شود؟			
۱۹	آیا برای هر یک از دانش‌آموزان پوشه انضباطی در نظر گرفته شده است؟			
۲۰	آیا در پوشه انضباطی، محاسن و کارهای خیلی خوب دانش‌آموزان هم درج می‌گردد؟ (با ذکر نوع کار خوب و تاریخ)			
۲۱	آیا در پوشه انضباطی تخلفات دانش‌آموزان درج می‌گردد؟ (با ذکر نوع تخلف، تاریخ و اقدام اصلاحی)			
۲۲	آیا برای هر دانش‌آموز کارنامه جامع انضباطی تهیه و در پایان هر نوبت در اختیار اولیا قرار می‌گیرد؟			
۲۳	آیا در تهیه کارنامه انضباطی به ملاک‌های مرتبط با عملکرد دانش‌آموز در کلاس هم توجه می‌شود؟			
۲۴	آیا معلمین هم در ارزیابی عملکرد انضباطی دانش‌آموز نقش و مشارکت دارند؟			
۲۵	آیا مدرسه به موقع جوایز مورد نظر معلم را تهیه و در اختیار وی قرار می‌دهد؟			
۲۶	آیا در پایان هر نوبت از سال تحصیلی، دانش‌آموزان کوشا و موفق مورد تشویق و تقدیر قرار می‌گیرند؟			

ردیف	شرح	بلی	خیر	امتیاز
۲۷	آیا مسؤول اجرای این شیوه‌نامه برای اجرای بهتر از تجربیات حداقل سه مدرسه موفق استفاده نموده است؟			
۲۸	آیا مسؤول اجراء اهمّ فعالیت‌های این شیوه‌نامه را به شکل مناسب در سایت مدرسه بارگذاری نموده است؟			

اقدامات اصلاحی برای مواردی که اجرا نشده است:

نام و نام خانوادگی و امضای مسئول مستقیم اجراء	نام و نام خانوادگی و امضای معاون مربوطه	نام و نام خانوادگی و امضای مدیر
--	---	---------------------------------